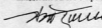


ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ІБОНХ НАН України
академік НАН України


Кухар В.П.
"05" "06" 2000 р.

ВІДГУК

Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії (ІБОНХ) НАН України
на проект державного стандарту "Елементи хімічні. Терміни та визначення основних
понять. Умовні позначення" на заміну ДСТУ 2439-94 "Елементи хімічні та речовини прості.
Терміни та визначення основних понять. Умовні позначення"

Діючий ДСТУ 2439-94 (далі - "Держстандарт") виник як спроба створення національного хімічного стандарту України у відповідності до міжнародних стандартів ISO та вимог IUPAC. Рецензований проект державного стандарту (далі - "Проект") можна розглядати як повторну таку спробу в зв'язку з серйозними недоліками та серйозною критикою "Держстандарту" з боку фахівців-хіміків

Комісія спеціалістів ІБОНХ НАН України в результаті розгляду "Держстандарту" та "Проекту" констатує таке.

По-перше, увага авторів "Проекту" зосереджена головним чином на назвах хімічних елементів - основі "Держстандарту" і одночасно основному об'єкті критики в ньому.

У переважній більшості пропонувані назви елементів є англійськими відповідниками їх латинських назв і заперечень не викликають.

Разом з тим, для цілої низки хімічних елементів обидва документи наполягають на таких назвах, з якими рішуче неможливо погодитись.

Різні мови, в залежності від ступеня свого розвитку та вікового сукупного досвіду їх носіїв, адаптують наукову термінологію по-різному. Якщо говорити про хімію, то в усіх мовах прижились переважно латинізовані назви хімічних елементів. Тим не менше, власний досвід кожного народу накопичив цілий ряд своїх, питомих назв для давно відомих чи найпоширеніших елементів, якими широко оперує кожна національна хімічна наука. Не є винятком і українська мова, яка має власні назви для 14 елементів. Ці назви вимагають до себе найбільш делікатного відношення, оскільки вони є загальнонаціональним надбанням.

Жодна з розвинутих країн світу ще не зробила спроби ревізії питомих назв відповідних елементів, бо в цьому немає жодної необхідності. Україна протворює інший шлях як "Держстандартом", так і "Проектом". Укладачі "Держстандарту" та автори "Проекту" вирішили безоглядно латинізувати усталену українську хімічну термінологію: замість

правомірних і питомих для української мови “водень”, “вуглець”, “кременій”, “мідь”, “марганець”, “ртуть”, “азот”, “кисень”, “свинець”, “олово”, “сірка”, “залізо”, “фтор” безпідставно запропоновано узаконити лише латинізовані їх відповідники.

По-друге, у додатку Г рецензованих матеріалів наведено Періодичну систему елементів Д.І. Менделєєва, для кожного елемента якої подано три назви: одна з них – рекомендована IUPAC (1997), друга – запропонована авторами стандарту, а третя – російська зі збереженням питомих російських назв. Пройгноровано лише питоми українські назви.

По-третє, у підрозділі 4.7 “Проекту” наголошується на тому, що назви окремо взятих хімічних елементів пишуться з великої літери, а назви хімічних елементів у складі хімічних сполук – з малої. Це вже вершина плутанини пропонованих авторами “Проекту” новацій.

По-четверте, нічим не вмотивоване пропоноване написання “йон” замість нинішнього “іон”.

По-п’яте, твердження розробників «Проекту», що «Держстандарт» “був в цілому схвально сприйнятий науковими установами, вищими і середніми навчальними закладами” (див. стор. 16 пояснювальної записки), не відповідає дійсності.

Досвід та результати впровадження “Держстандарту” заставляють оцінити останній глибоко негативно: він порушив взаєморозуміння між хіміками різних поколінь, між тими, хто вивчає хімію українською та російською мовами, між тими, нарешті, хто цими мовами користується. Найпромовистіше це підтверджують самі ж автори “Проекту”, пропонуючи для перелічених 14-ти елементів – так звані “довідкові” (у дужках) назви, тобто питоми українські назви цих елементів – інакше не завжди можна зрозуміти, про що йдеться. Справді, наукові праці та посібники з хімії вільних чи невольних прихильників та послідовників “Держстандарту” звучать як свого роду абракадабри, оскільки новотворами замінено найуживаніші, усталені назви хімічних елементів.

Нам добре відомі гострі дискусії при обговоренні цієї проблеми на засіданнях Національної комісії України з хімічної термінології і номенклатури та Українських конференціях з органічної хімії (Харків – 1995 р., Дніпропетровськ – 1998 р.). У періодичній пресі з нищівною обгрунтованою критикою цього стандарту виступив проф. Ніколаєвський. Під час роботи Вчених рад ІОХ та ІБОНХ НАН України в 1995-2000 рр. неодноразово і гостро піднімалось питання про вади ДСТУ 2439-94.

Переважна більшість висококваліфікованих хіміків, з якими спілкувались автори відгуку, негативно ставиться до пропонованих назв елементів, розглядають спробу такого введення як профанацію української мови

Для створення обгрунтованого хімічного стандарту України слід заручитися підтримкою хімічної громадськості держави. Це можна зробити лише на представницькому хімічному форумі, спеціально присвяченому даній проблемі. Без такого форуму приймати новий стандарт з новими назвами хімічних елементів є не тільки надто сміливо, а й абсолютно невиправдано.

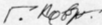
ВИСНОВОК

“Держстандарт” наніс великої шкоди вивченню та розвитку хімії в Україні. Він поставив під сумнів хімічну грамотність українського народу, наніс удар по найбільш вразливій його верстві – студіюючій молоді. “Проект” же пропонує закріпити плутанину, створену “Держстандартом”, або й поглибити її.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. “Держстандарт” слід негайно відмінити.
2. “Держстандарт” не може бути поліпшений за рахунок нововведень, пропонованих у “Проекті”.
3. Переліченим вище 14-ти елементам слід повернути їх питомі українські назви. Для цього в україномовний варіант Періодичної системи елементів Д.І.Менделєєва повинно бути внесено по дві назви усіх елементів: пропоновані IUPAC назви елементів без транскрибування їх кирилицею як систематичні назви (вони будуть використовуватись при усній вимові хімічних формул і зроблять зрозумілими усталені поняття типу “гідрогенізація”, “гідрування”, “сульфування”, “нітрування” тощо), а також українські назви всіх елементів з обов’язковим збереженням питомих українських назв поіменованих вище 14-ти елементів як основних і єдиних для письмового оперування .

Член-кор.НАН України



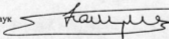
Г.О.Ковтун

Доктор хім.наук, професор



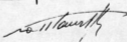
Б.С.Драч

Доктор хім.наук



К.І.Патриляк

Доктор хім.наук



Ю.В.Танчук